БАРЫ ДОЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИЙДАРА, ХОЛБОҺУН!

САҺА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОННААҺЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭЛИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

1931 сыл ыдтыныыы 15 күнүттэн тахсар | №17 (4284) | 1973 сыл. Олунньу 8 күнэ ЧЭППИЭР | Сыаната 2 харчы

ССКП райкомун X пленумун туһунан информационнай иһитиннэрии

1973 сыл олунньу 6 күнүгэр ССКП ороҕуоннаах комитетын X пленума буолла. Пленум баннык боппуруоспарын дьүүллэстэ:

1. «ССКП КК ахсыһыытаах (1972 с.) Пленумун» түгүнтэрин уонна ороҕуоннаах партийнай тэриллэ сорудаларын туһунан. Дакылаатыт ССКП райкомун бастакы секретара таб. **И. П. Листинов.**

2. ССКП райкомун 1972 сылга ыыппыт үлэтин информационнай отчуота. Дакылаатыт ССКП райкомун иккис секретара таб. **М. Е. Пермяков.**

Таб. И. П. Листиков дакылаатыгар кэпсэтиигэ тыл эттилэр: т.т. **П. Е. Адамов**—ССКП райкомун чилиэнигэр кандидат, Эрилик Эристиин аатынан колхоз кылаабынай бухгалтера, **В. Ф. Ермолаев**—производственнай управление кылаабынай агронома, **В. П. Пермякова**—ССКП райкомун ревизионнай комиссиятын председателэ, госстатистика ороҕуоннаах инспектора, **С. Н. Дьячковская**—ССКП райкомун чилиэнигэр кандидат, коммунальнай предприятиелэр уонна туһсаран сыдаруу ороҕуоннаах комбинатын начальника, **М. М. Диодоров**—Болугур нэһилиэгин Советын исполкомун председателэ, **Н. П. Григорьев**—ССКП райкомун чилиэнэ, эт-үүт ороҕуоннаах комбинатын директора, **И. Н. Слепцов**—республика Тыаын хаһаайыстыбатын министерствотын кадрга отдэлин начальника, **М. И. Бекых**—үлэлиттэр депутаттарын ороҕуоннаах Советын исполкомун председателин солбуйааччы.

Пленум үлэтигэр ССКП обкомун представителлэрэ т.т. **Г. М. Черепов** уонна **И. Н. Слепцов** кыттыбыт ыстылар. Пленум дьүүллэһиллибит боппуруостарга туһаайыллыбыт бөлүүрүостарга туһаайыллыбыт ааҕыллыбыт.

Маҥан ССКП райкомун пленума үлэтин бүтэрдэ.

Ороҕуон Советыгар эбии быыбар

Олунньу 4 күнүгэр, ороҕуонна ороҕуон Советыгар 11 №-дээх Киллэгиэтээҥи, 14 №-дээх Мугудайдаах, 24 №-дээх Дириҥнээҥи, 47 №-дээх Ярославскайдаах уокуруктарга эбии быыбардар бардылар.

Быыбардарга ыстыһыахха кирбит быыбардаах ыстылар 100 бырыһыан кыттыбыт ыстылар уонна 99,99 бырыһыаннара куоластарын депутаттарга кандидаттар аһын биэрдилэр.

11 №-дээх Киллэгиэтээҥи уокуруктан депутатынан таб. ЛАЗАРЕВ МИХАИЛ ИВАНОВИЧ, 14 №-дээх Мугудайдаах уокуруктан таб. ТОЛСТОУХОВ ИННОКЕНТИЙ ПЕТРОВИЧ, 24 №-дээх Дириҥнээҥи уокуруктан депутатынан таб. НЕУСТРОЕВ ИННОКЕНТИЙ ДМИТРИЕВИЧ, 47 №-дээх Ярославскайдаах уокуруктан депутатынан таб. ЛЫТКИН ЕГОР НИКИТИЧ талыллыбыттар.

УКРАИНСКАЙ ССР. Винницкэй уобалас тыатын хаһаайыстыбатын үлэлиттэрэ сатаан үлэлэрэ дьаныардаахтык сылдьыстылар. Шкыы ааҕыллыбыт бэрэбиэркэлэһиннэрэ дьарыктаныы лабораториялара, ороҕуоннардаах сиэмэ государственнай инспекциялара бэлиэни ураа курдуоммэхтик барар нэмэ. Бу үлэни ордук учуобайдык Бэрэсэй ороҕуоннаах сиэмэ государственнай инспекцилэ тэриллэ.

Менна ороҕуон колхозтарга уонна совхозтарга уруммут 15565 центнэрэ чуоскэйэр сиэмэлэрэ помпуо бэрэбиэркэлэнэн. Сиэмэ 99 бырыһыаннаах чуоскэйдара ыыллар үрдүк кэмнэ цилитыгар тиийэ мэнээтиэнэ.

Снимокка: лаборант-техник Р. А. Шпак Котовскай аатынан колхозтан кирбит эрдэх түүнэр хаачыстыбатын бэрэбиэркэлиир.

Е. Копыт фотота.
ССТА фотохроникта.

Куоталаһыы знамятын—өссө үрдүктүк!

ҮС ХАҺААЙЫСТЫБА КУОТАЛАҺАР

Соторутаабыта Аммы ороҕуонун Ленин аатынан уонна биһиги ороҕуоммут Эрилик Эристиин, Ленин аатыгынан колхозуттан буолла, олох көҥөрүлэр сыдьаар Кыһыл Знамяны ылла.

Бу колхоз колхозтаахтарга ордук үчүгэйдик сиэри оҥоруута, бурдуга үүнээриигэ үлэлэтиллэр, 131 очкону ылыллар. Бу сүрүн салаҥа. Амма Ленин аатынан колхоһа баара суоҕа 97, эриликтэр 108 отчоланыллар. Эти, үүтү государстволга атыылаһыыга биһиги Ленин аатынан колхозпут эмиэ куоталаһыылаах колхозтарыттан ордук кордоруулаах.

Үүт ыамыгар уонна ыччат суоһуну иитиигэ эриликтэр бастаатылар. Ленин аатынан колхоз (Амма) механизатордара үрдүк оҥоруулаахтык үлэлэбиттэр.

Үс колхоз делегациялара куоталаһыы саҥа туһаайыллыбыт 1973 сыллаах уоскуобуйатын биэрэрэ эрдэ. Бүтүн Союзтаабыт куоталаһыыга кыттыбыт оссо күүһүрдэн кыттыллар.

П. БАРАШКОВ.

Куоталаһар Алексеевскай ороҕуоммут кинилиэҥи Тааттыныскай сельсовет уонна биһиги ороҕуоммут кинилиэҥи Чураҥы сельсовета социалистическай куоталаһыыга кирсибиттэрэ хаһыс да сыла. Соторутаабыта Чураҥчы селотугар Тааттыныскай сельсовет исполкомун председателэ таб. И. Я. Павлов салайаччылаах делегация кэлэн, социалистическай куоталаһыы аастыт сыллаабы түмүгэр бэрэбиэркэ оҥорон уонна 1973 сылга социалистическай куоталаһыы дуогабарын түһэрсэн барда.

Сельсоветтар аастыт юбилейдаах сылга уон корүүгэ куоталаспыттара. *Оно Тааттыныскай сельсовет 307,5, Чураҥы сельсовета 288,3 баллы ылылар. Оттон Тааттыныскай сельсовет бастаан тарыста.*

Тааттыныскай сельсовет биһиэннэрин ордук Совет тэрийэр маассабай үлэлиттэр кыайдылар. Куоталаһыы бу корүүгэр Чураҥчы 52,2 баллы ылбат буоллаҕына, тааттыныскайдар 70 баллы ылылар. Биһиэннэрэ 40 депутат быыбардаччыларын ааннэрэ 85 тогуз отчуоттаабыт буоллахтарына, Тааттыныскай 30 депутаттара 57 тогуз отчуоттаабыттар. Эбэтэр биһиги сельсоветпыт сэтэ бастаайыннай комиссиялара 28 тогуз мунньахтаабыттар, икки тогуз сессиэҕэ отчуоттаабыттар. Оттон тааттыныскайдар биэс комиссиялара 32 тогуз мунньахтаабыттар, биэс тогуз сессиэҕэ отчуоттаабыттар. Оттон биһиги сельсоветпыт исполкома сессиэҕэ сыл устата икки тогуз отчуоттаабыт, аппараатыгылар—үс тогуз.

Эмиэ итэ курдук, кинилиэн кордоруттэ сеанс ахсаанынан биһиэннэрэ ыыйан барыллар, үн былаанын толоруута, кэрэбчүлэри хабыыга ыыйтардылар. Күнүскү уонна киэһээгитэ оскуолаҕа үөрэҕэ билин бырыһыанынан биһиги эмиэ кыайтардыбыт. Детсадка, дьаһалтаҕа оҕону хабыыга эмиэ кинилиэрдээрэ итэҕэс үлэлэтибит.

Тутуута, бичиэккэ сурутуута, коммунальнай хаһаайыстыба үлэтигэр, кинилиэн остайыанныы былаанын толоруута тааттыныскайдаабар арыый ордуннут.

Сельсоветтар быйылгы куоталаһыыларын дуогабарыгар маннык саҥа пуунары эбии киллэрдилэр: солиаанка иһитэр техникаттан обед тахсыытыгар бинир балл, баһаарыгай чаас регистрациялаабыт хас бириҥин түбэлэтэгин ахсын биэс балл көбүрүүр уонна ороҕуоннаах промкомбинат валовой бородуукуйатыгар итиэннэ оҥоһуллубут бородуукуйа атыылаһыыгар эбии пуунар корудунньулэр.

Куоталаһыы сылга иккитэ бэрэбиэркэлиэҕэ, сыл аҥардаах түмүк аны сайын Ытык-Куолаҥ таһаарыллыаҕа.

С. ЭВЕРСТОВ.

РОССИЯ БАСТЫҢНАРА

РСФСР Министрдэрин Совета уонна ПСБСКС Российскай Федерация автономнай республикаларын, кыраайдарын, уобаластарын уонна автономнай уобаластарын 1972 сылга суоһу иитиигэ бородуукталарын оҥорон таһаарыылыны итиэннэ соҕотоҕоспоҕоотоохтоох, суоһу уонна котор аһы-уоһу биэриигэ үрдүктэр иһин социалистическай куоталаһыыларын түмүгүн кордулэр.

Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыы кыайыылаахтарынан аадыбыылыылар: Хотугулуу-арааҥнаҕы зонаҕа—Ленинградскай уобалас, Волго-Вятскайга—Марийскай АССР, Киин хара буордаах зонаҕа—Белгородскай уобалас, Дальневосточнайга—Сахалинскай уобалас, Хотугуга—Саха АССР.

Марийскай АССР-га РСФСР Министрдэрин Советын итиэннэ ПСБСКС көҥөрүллэ сылдьар Кыһыл Знаменаларын уонна харчынан бириэмийэлэрин биэрэргэ быһаарылынна. Ленинградскай, Белгородскай, Сахалинскай уобаластарга итиэннэ Саха АССР-га РСФСР Министрдэрин Советын уонна ПСБСКС көҥөрүллэ сылдьар Кыһыл Знаменаларын хааллартыыр итиэннэ харчынан бириэмийэлэри биэрэр туһунан быһаарыы ылылынна.

Хотугу-Осетинскай АССР, Мурманскай уобалас, Коми АССР, Камчатскай уонна Магаданскай уобаластар социалистическай куоталаһыыга иккис миэстэлэри ылан харчынан бириэмийэлэнниилэр.

ССТА.

ТААТТЫНЫСКАЙ КЫАЙДА

БУЛТ СОНУННАРА

Эрилик Эристиин аатынан колхоз булчуттара тоҕус ыйы устата бырыаһыылаах сылыгар бултаһыан быыбарыгар тоҕорэр уонна аһара тоҕорор иһин дьулуһан бултуулар. Бу күн аҥаардыгар Г. Н. Адамов, А. Л. Протопьяковов, Н. П. Пестерев, о. д. а. баастыг булчуттар бастаан квартал суотугар 2000 солкуобайдаах түүлэҥи киллэрдилэр.

x x x

Ленин аатынан колхоз кадровай булчута С. Я. Тоскин бастакы квартал суотугар 80 ардах тарыы, 7 тиинги, 4 кырыаһыы 1 солонгдону бултаан, үчүгэй кордоруулуу ситиспэт. Кини уолун Миннаны бэйэтин идэтигэр үөрэтэ сылдьар.

Д. ИКОВЛЕВ.

ИЙЭ ДОЙДУБУТ УСТУН

ҮҺҮС КЫҺЫНГЫ СПАРТАКИАДА

1973—1974 сыллар үөскэтиллэрэ ССРС норуоттарын үһүс кыһыҥгы спартакиадалара ыытыллыаҕа. Спартакиада хаамыытыгар биһиги дойдубутугар сайыһар, ханнык спортарын сылыы сайыннарар, кыһыҥгы нэмэ үлэлиттэр сыныйаллаллара эрийиллиэн туһаайыллыбыт дьаһаллар олохтоноохтара. Предприятиелэргэ, тутуулларга, колхозтарга, совхозтарга, учреждениелэргэ, ороох заведениелэрэргэ, сиэ-тэ оҕо ороҕуоннарга уонна куоратларга ССРС норуоттарын үһүс кыһыҥгы спартакиадаларын программатынан күрэхтэһиилэр ыытыллыахтаахтар.

Спорт кыһыҥгы корүүгүнэн ҕыарыктаныыга утумнаахтык молуйуоҕунан советскай дьоннору тардыы, кинилэри «Үлэҕэ уонна ССРС оборонатыгар бэлэн буол» физкультурнай комплекс нормаларын туттарыыга бэлэмнэтиллиэн, спортсменнар мастарыстыбаларын оссо үрдүк таһымнаах таһаарыы—бу баар буоллаллар ССРС норуоттарын үһүс кыһыҥгы спартакиадаларын сүрүн соруктара.

ССТА.

Колхозтарга отчуоттуур мунньахтар

ААҐАН-СУОТТААН ҮЛЭЛИЭХХЭ

Эрилик Эрастин аатынан колхоз ороёуон суоҕуттан нитиннэн 26, үүтүн мамыт 33, үүтү государствоҕа атыылаабыттан 32 бырыаһынан ылар. Бары бириигэдэлэр хаһаайыстыбаннай ахсаанна киирбиттэр, экономическай өттүнэн ааҕан-суоттаан үлэлэриэ саохтоомут.

Былаан үүтү атыылаһыыга 123, эт атыылаһыыга 122,8 бырыаһынан туолбут. Государствоҕа бу ыччаттааҕы сылдьаллар 1461 центнериэн дабах эт туттарыллыбыт. Үүт мамыт валовой сорудаҕа 102 бырыаһынан туолан, былаанны таһыран ааспыт сылга 4000 центнериэн дабах үүт мамыт. Колхоз үрдүгэр биирдии фуражнай ыраахтан 1552-лии кг үүт ылыллыбыт. Ол иннигэр Улахан Сыыны фермата (старшай Кузьмина А. Т.) хас биирдии ыраахтан ортотунан 1995-тии кг үүтү ыан ороёуонна фермалар социалистическай куоталаһыыларыгар баспаттаан, Инникэ «Сардаана» (старшай Тарабукина В. К.), үһүгэй Эбэ (старшай Пестерева А. И.) фермалара таҕыстылар.

Оҥ эҥэрэ хаһаайыстыба дохуоттуур үстэн биирдии баҕэрэ үүт мамыгар билиэхтэн даҕаны болҕомто сиппэт уурулуубат. Оҥу 1971 сылларыгар ааспыт сылга хас биирдии фуражнай ыраахтан 14-түү килограммынан, эттон валовойдуонан 724 центнериэнэ итэҕэс үүтү ылыыттара даҕаны туоҕулуур. Холобур, Хайахсыт бириигэдэтэ биир ыраахтан үүтү мамыына 171 килограммынан, валовойдуонан 208 тоннаҕа наастаата. Үүт жирноһа намыһахтан хаһаайыстыба отчуоттуур кэм устатыгар 62700 солкуобайдаах ночоокко түспүт. Итиннэ сүрүн бириигэлэриниэн ордук сайыннаа мидарга маннык-маннык-тарга уоннуосканы биэрии маассабай, мэчиҥэни таба туһамматтара, эбии аҥылыка, отороохоонуна суолта уурулуубата буолбут. Бу түмүгэр ааспыт сылга колхоз 47 маннык-маннык-тара 1500 килограммаан итэҕэс үүтү ылыыттар. Оттон отчуоттуур кэм иннигэр сылга ыраах ахсааннара 39 этэ.

Хаһаайыстыбаҕа ыраах суоҕуну нитии былаана 102, ол иннигэр ыраахтыкка 100,4 бырыаһынан туолбут. Улахан сылгы 96, кулуна 99,6 бырыаһынан тыыннаах нитиллиннэ. Торуоҕу ылыы ыраайэ 75, кулуунга 79 бырыаһынан тэҥнэстэ. Ол эҥэрэ суоҕу олуутэ саҥны таһаарыыта турар. Отчуоттуур кэм устата 1971 сылларыгар 91 төбөнөн дабах суоҕу олоо. Ааспыт сылга колхоз суоҕуттан туһата суох олуутун 40 бырыаһынан Чаҥыр бириигэдэтигэр таҕыста. Итиннэ сүрүн бириигэлиэн көрүү-нэтии молтоҕо, эбии уонна минеральнай-витаминнаах аҥылыктар аҕыйахтара, племенной үлэ олохтоох илиҥэ, искусственнай сиэмэлэһиигэ болҕомто уурулуубата, ветеринарнай үлэ ситэ ыытылыыбата буолуулар.

Түүлэах бултаһыыны былаан хаһаайыстыбаҕа 69,2 бырыаһынан туолбут. Атыыннаах эттааҕа 28081 солкуобайдаах түүлэх ситэ туттарыллыбатах. Онуоха тыыстан бултаһыы былаана толорулуубатаҕын сарга, кылааннаах нитиилэр саҥыстан биирдии эйэтэн баара-суоҕа 1,6 оҕо ылыллыбыта сүрүн бириигэлиэн буолбут. Итиннэ тутуулара эрэрбиттэриниэн, аҥылык монтаҕыттан, саптарыы уонна тоҥоруу хампаанньылара куһаҕаннык ыытыллыбыттарыныан быыбарыллар.

Ааспыт сайын сүрүн отчуут алаастар, үрохтор тэҥэ да курааннаахтарын кэнн общественнай суоҕу аҥылыгын ситиспиэхтэрин сыалаах колхозка 80-тан тахса бырыаһынан туолбут. Бу үлэҕэ ордук үчүгэй түмүгү Чаҥыр бириигэдэтэ ситиспит. П. М. Степанов саанньар колонуун звенота оттоохуунна мигэрыыта кыаллыбыт. Ол оттоохуунна сүрүн тэҥүүнэн буолбут. Оттон былыр колхоз ааспыт сылларыгар 3211 тоннаҕа дабах оту баҕаннаар соруктаах. Итиннэ иннитэн ходуһаны ыраастаһыыны, саас эрдэттэн аҥыраны эмтэһиини ыытарга быыбаннаалар.

Отчуоттуур кэмнэ сиртэн туруктаах үүнүүнү ыытыыга үлэ кыаҕына суох тэриллибит. Ол курдук, 685 гектаран ортотунан 12,2 центнер туорахтаах культура үүнүүтэ хомулунна. Бу иннигэр сорох баанналаттан гектарыттан 18-тыы центнер үүнүү ылылыннаа. Хоптоҕолор гектар ахсыттан 14,6, центнер бурдуку үүнэрдиллэр. Итиннэ түмүгэр хаһаайыстыба 21 тыһыынча солкуобайдаах дохуоту ылла, атын ороёуоннарга, бэйиэ сиэмэлэ толору хаачыллыбыт кэмнэ, 100 тонна бурдук атыылынна. Бу даҕаны чахчы, оскотун, сири үчүгэйдик сиэрдэхпэ, уоҥуутахха биһиги усулуобуйабытыгар сиртэн ордук үүнүүнү ылыахха сөбүн көрдөрөр. Ол эҥэрэ колхоз хортуоппуйу гектар ахсыттан 37-лии эрэ центнери ылыта биэр итэҕэйиэн баҕаҥнаах.

Колхоз 1972 сылга уонсайа 92 тыһыынча солкуобайдаах тыа хаһаайыстыбатыгар аралас техникаларын атыыласпыт. Отчуоттуур кэмнэ 1971 сылларыгар биир трактор оҥорон таһаарыыта 54 гектар сымнаҕас хорутуунан уларанныт, массыына парката 55 тыһыынча тонна-километриэннэ ордуту оҥорбут. Маныаха Е. Г. Родионов, С. Е. Сидоров, Н. Н. Фомин, Е. Т. Кузьмин курдук трактористар, П. М. Лукоянов, Р. М. Мартьянов курдук шоферлар үтүөлэрэ оҥолорон улахан. Ол эҥэрэ колхоз техника бүүн толору туһаммат. Тракторлаах оҥорон таһаарыыларга 1000 гектаран намыһах. Механизаторскай кадрдар тиийбэттэрин түмүгэр техниканы гменнаан үлэлэтии кыаллыбат. Ааспыт сылга колхоз үлэлээн 19 тоона уматык ордук ороскуот тахса. Тракторлар, автомашиналар адъыаннан туруулаах үчүгүн таһаарыллар. Техническай көрүү-нэтии биинэмэтигэр ыытыллыбат. Оҥоо 23 трактор, 16 автомашина үлэлэтэн туораппыт. Хаһаайыстыбаҕа тракторлар 60, автомашиналар 70 эрэ бырыыннаах туһаныллар. Сагаалы бастыҥы олохтоохун быстан.

Тутуу—хаһаайыстыба биир сүрүн салаата. Колхозка производственнай уонна культурнай тутуулар үгүстүк ыытыллаллар. Ол курдук, 1972 сылга 500 тыһыынча солк. эбэтэр смотаҕа көрүллүбүттэнэн мөлүйүөнтэн ордук суумалаах тутуу ыытылынна. Итиннэ эҥэрэ хаһаайыстыба барыы биириигэдэлэриттэн сорох гаражтар, хотоннор, титиннэтэр уонна суоҕу үлэлиттэрэн олоҥнаналаах олус эргиллэр. Онуоха колхоз салаатыгын оттуттэн сонноох болҕомто уурулуубат. Суоҕу нитиитин ыарахан үлэлэрин механизациялаабыа боппуруоба кыаллыыбата. Ыытыллар тутуулар хаачыстыбалара мэлтэх. Бурдуку кутар кутаттар, сарайдар тиийбэттэр. Оҥоо участаактар ахсын анаалдаах тутуу биириигэлэрин тэриллиохха, шлорамалар куустэрин тоба туһаныахха.

Кэнэ сыллаарга хаһаайыстыба байытын күүһүнэн уонна государство комотуунан сири туһэрэн оҥоруу үлэлэрэ бэлэйдик ыытыллыннылар. Колхозтаахтар бу үлэни салгыы ыытарга уонна от сиэмэтин ыһарга бэлэ быыбарыммыахтар.

Бу курдук кэнсэтиэтилэр Эрилик Эрастинин аатынан колхоз отчуоттуур мунньаҕар кыттыыны ылбыт колхозтаахтар.

— х х х

Колхоз уонсай мунньаҕын кыттыылаахтара бырабылыанньа эбии быыбарын ыыттылар. Бырабыланнаа председателин солбуйаччынан Е. Е. ВАСИЛЬЕВЫ, колхоз кытаанаах зоотехникынан уонна бырабылаанньа председателин солбуйаччынан Е. И. НОВГОРОДОВАНЫ таллылар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

МОСКВА. Бу хос туннуктаах-уоттаах сорох. Үрдэ хаһыат хостуулаларынан сабыллыыбыт. Ол оттуокулаалар иккиэ ордуларынан уу сүүрэр. Итиэ—фитотрон, искусственнай климатты ыскытар установка. Куустээх кислородтаах сырдатаччылар уунуу курдат түннэйиллэрэ куустээх сырдыгы ыыталлар. ССРС НА түннэйиллэр физиологиларыгар институтун ученайдара маҥнык усулуобуйдаах түннүүгэ сырдык дьаһыытын уоратэллэр. Специалистар болҕомтолоро биилэрин кун радиациятын, сырдык энергиятын курдук фактордарга хатанар.

СИММОККА: лаборант Л. Радионова силгэн айатыы лабораториятыгар.

В. СОЗИНОВ фотота.

ССТА фотохрониката.

КУОТАЛАҺЫЫГА—КИЭҢ ДАЛААҺЫНЫ

«Социалистическай куоталаһыны тэрээһиннэ салгыы туһсарар туһунан» ССКП КК уураахтаах сайаҕыттаан Субуруускай аатынан совхоз партиэмэ отделениелэр уонна биирдиилээн рабочайдар куоталаһыыларын тэриллиэ болҕомтотун уурар. Отделениелэрдээҕи партийнай тэриллэлэр куоталаһыыны тэриллиэн утумнаахтык дьарыктаан, партийнай мунньахтарга ыытыллыахтык дьүүлэйэр буолуулар.

Совхозтаабы партийнай тэриллэ уопсай мунньаҕар партиэм бибир сыллаах үлэтин туһунан партиэм секретара А. М. Кравошапкин информационнай отчуотуттар коммунистар партийнай-тэриллэр, политическайдыктар үлэ боппуруостарыа кэпсиннэ ыраатан активнайдык кэпсэттилэр. Оройуонна бу бибир саамай бодоҥ хаһаайыстыба үлэтин-хамнаһын кээмэйэ улаханын, үгүс оруттаҕына курдук, партиэм ыытар үлэтин эйэтэ киэҥ. Ол да иннэ бу кылгас болҕотоҕоннэ социалистическай куоталаһыыны тэриллиэ, салайыы уонна маҥнайгы сүүрүк партийнай тэриллэлэр, биирдии коммунистар оруоллаах үрдэтин сорох боппуруостаах турбуттан ыытта биилэннэ-нэхилгинэ бааҕарабыт.

Уоһа эмиэ курдук, куоталаһыыны тэриллиэ сорох үгүтэй саҕалаһыннар баалар. Саха АССР 50 сыла туолуутун ирдэ республика совхозтарын социалистическай куоталаһыыларыгар 1972 сыл бастакы аҥаарыгар түмүгүнэн Субуруускай аатынан совхоз үһүө миэстэни ылбыта. Ааспыт юбилейдардаах сылга совхоз барыы отделениелэрэ, биирдиилээн үлэ коллективтара уонна рабочайдара үрдэтиллибит эбэҕэстэлистибэни ылынан куоталаһыыта киирсиэ диэн эрдэттэн. Ол түмүгэр совхоз ааспыт сылы үлэ сорох салаалаах-тар куһаҕана суох кордоруулардаах түмүктээтэ. Үлэлиттэр социалистическай куоталаһыыларын сайыннарыыта партийнай тэриллэлэр, коммунистар тэриллэр, салайар уонна көрүлүүр оруоллара биилэрдик күүһүрдэ.

Отделениелэр куоталаһыыларга ордук хатыҥырыахтаах буолан иннэр. Ол холобурунан урукку оттуур хаалыыллаах үлэлэриэн биллэр Доҕоруу отделениета сыл түмүгүнэн производственнай үлэ сүрүн көрдөрүүлэрэ ситиһэн, совхоз кэйэрүлэ сылдьар Кыһыл Знаменаны ылбыта буолар. Маҥнайгы сүүрүк партийнай тэриллэ секретара Н. Г. Кривошапкин, профсоюз месткомун председателэ Н. Д. Новгородов уонна отделение управляющайа эҥэр коммунист Е. Е. Ефимов, рабочайдар куоталаһыыларын тэриллиэн биилэрдик туһсардылар. Оттоохуунна Болтоно отделениета ороёуон үрдүгэр мигэрыы таһаран куоталаһыы инициатора буолбута. Ол түмүгэр Болтоно, Соловьев, отделениелэрэ оттоохуун былаанын толорбуттара. Совхозка производство маҥнаатэ улам ааҕаан иҥэллэр. Үгүстэр аҥыйах холобуру ыыталлаа, трактарист Н. Г. Слепцов, шофер Н. Р. Барашков, бригадир К. Н. Миронов, сайыл интээччи М. Р. Неустроева, техник-осеменатор Г. С. Ванина ороёуон 1972 сылларыгар чемпионнарынан буолуулар. Бастыҥ ыанныыктаттар У. Е. Макарова, П. Ф. Кривошапкина, Е. Н. Кренникова, Т. Д. Седалищева иккилии тыһыынчалаах кэрбиини ылыллар.

ПАРТИЙНАЙ ФАФХ

Механизатор С. Н. Литвинцев, бригадир М. И. Лазарев, бороона короччу М. У. Данилова курдук уонунан аҕыллар бастыҥ рабочайдар баалар. Куоталаһыны иннинэ кирбиитэр коммунистар үтүө холобуру көрдөрөллөр.

Куоталаһыны тэриллиэ итинник сорох үчүгэй оруттар баалларын үрдүнэн, бэрт үгүс котуттуулар, бөдөҥ итэҕэстэр таһаарылыыттарын туһунан партийнай уопсай мунньахха эмиэ кэпсэтии ыытылынна. Баар кыахтар билигин да ситэ туһаныллыыттарын, тэрээһин үлэҕэ котуттуулар таһаарылыыттарын түмүгэр совхоз ааспыт сылы производство үгүс сүрүн көрдөрүүлэриэн молтех көрдоруулардаах түмүктээтэ. Ол курдук, эти оҥорон таһаарыы, үүтү ыаһыы уонна государствоҕа эти, үүтү атыылаһыы былааннара туолбатылар.

Бу улахан итэҕэстэр суоҕу нитиитигэр, кинитэн бородуукчуйаны ылыыны үрдэтиигэ утумнаах тэрийэр үлэ ситэтэ суоҕуттан тахсыыттар. Суоҕу туһата суох олуутэ ааҕаа, ыах маассабай кытаанаахтыына совхоз экономикатыгар биллэр охсуулары оҥорбуттар. Ол курдук 600-тан тахса ыах, сылгы суоҕу туһата суох олуутэ, 860-са ыах, тиэнэ кытаанаахтыына таһаарылыыбыт. Аҥардас суоҕу олуттэн уонна кытаанаахтыыттан совхоз 800 тыһыынча солкуобайдаах ночоокко түспүт. Суоҕу туһата суох олуутэ Кытаанах, ыах кытаанаахтыына Болтоно отделениелэрыгар ордук үгүстүк таһаарылыыбыттар. Быйылгы кыстыкка киирэн баран суоҕу олуутэ салҕаан, барыта 90-са, ол иннигэр аҥардас Кытаанах отделениетыгар 30-тан тахса суоҕу олбут.

Партийнай мунньахха коммунистар совхоз экономическай кордоруулэриэн тосту туһсаллыы, таһаарылыыбыт итэҕэстэри соруннуулаахтык туоратыы соруктарын туруорунуулар. Саҥа хотоннору тутуу, суоҕу ыарахан үлэлиин механизациялаабыа бэлэмнык ыытыллыр. Маннык быыбарылыах дьаһалар ылылыыбыттах, үүт мамыт үрдүнэн дьиэнэх охсуулуу тэриллибит

Гражданскай авиация 50 сылын туолуутугар

Модун кынаттар

Сарсын, олунньу 9 күнүгэр, дойду ССРС Гражданскай авиациятын 50 сылын бэлиэтиир. 1923 сыллаахха республика ылаа уонна Оборонаҕа Совета В. И. Ленин тыл кыллэриитинэн Гражданскай авиация Советын тэрийбитэ, кинилэх салгын линияларын чугастааҕы сылларга сайыннарыы былаанын оҥорун, оҥору салайыы принциптэрин быһаарыы соруктара сүктэриллибиттэрэ.

Аатырбыт үйэ аҥарын иһигэр Коммунистическай партия уонна Советскай государство ахсаабат кыһамньыларын түмүгэр Гражданскай авиация норуот хаһаайыстыбатын үрдүк сайдыылаах, бастаан иһэр техникалаах сэбилэммит салаата буола үүнүүдэ.

Биһиги дойдубутугар салгынынан маҥнайгы сылдьыһыылар аан бастакы линия 1923 сыллаахха от ыйын 15 күнүгэр аһыллыбыта. Кини Москваны Нижнэй Новгороды (билиҥҥи Горькай куораты) кытары ситимнээбитэ. Ол сыл устата 229 пассажир таһыллыбыта.

Салгын трассаларын уһуна билигин 800 тыһ. километрга чугаһыыр. Кинилэр 3500 куораттары итиэннэ кэһилиэннэлээх пууннары ситимнииллэр. Аэрофлот сороҕ сайыҥҥы тыҥааһыннаах күннэргэ 400 тыһ. киһини—1940 сыллааҕы бүтүн сыл устата таһыллыбытын саҕаны таһар.

Аан дойдуга атын ханнык да государствоҕа авиация народнай хаһаайыстыбаҕа ССРС-ка туһаныллыбытын курдук кинилэр туһаныллыбат. Авиаторы туттуллуулар уонна эһиктэргэ, балыксыттарга уонна оһуор үлэһиттэригэр эрэллээх көмөлөһөөччүлэринэн буолаллар. Кинилэр хостонор олох баайдаах сирдэри чинчийиигэ итиэннэ туһаҕа таһаарыыны түргэтэтэргэ көмөлөһөллөр. Авиацията суох Тюменскай, Мангышлакскай уо. д. а. курдук саҥа оройуоннары түргэнник сайыннарыы мөлтөх буолуох этэ.

Авиация оттуттан дойду уонунан тыһыынча колхоостарга итиэннэ совхоостарга туһаналлар. Кини көмөтүнэн сыл аайын гонуулларга аата мөлүйүөнтэн тахса тонна минеральнай уоҕурдуу кыллэриллэр. Тохсус пятилеткаҕа салгынтан 460 мөлүйүөнтэн тахса гектар ыһыы сирин—бастыыта 50 сыл устата обработкаламмытын аҥарыттан ордугун саҕаны обработкалыыр соруктаах турар.

Тыа сирин үлэһиттэригэр билэр-көстөр көмөнү авиаторы былырыын оҥордулар. Сыл устата тыһыынчанан самолеттар 83 мөлүйүөн гектар тыа хаһаайыстыбатыгар туһаныллар сири обработкалаатылар.

Бүгүн Аэрофлот—аан дойду үрдүнэн улахан авиакомпания. Кини ирэтигэр аан дойдуга дьону таһыы үс сиэммиттэн биирэгэр чугаһаары гиэнэр. Тохсус пятилеткаҕа дьону «Ил-62» «Ил-76», тыастааҕы турбо «Ту-144» уо. д. а. курдук саҥа самолеттарынан таһыы сабала наары турар.

ССТА.

Букварь быраааһынныкыга

Дириҥ орто оскуолатын первай кылааһын 29 үөрэнээччилэрэ букварь бырааһынньыгар мусталлар.

— Маҥнайгы кинигэбитин, букварбы, бүтэрдибит. Урут биир да буукубаны, дорҕоону билбэт дьоннор билигин хайаан да кинигэни, хаһыаты ааҕар буолдубут, суруйарга үөрэннибит. Букварь биһиэхэ билиини биэрдэ, кыахтаах үүннэрдэ,—диэн саҥалыыр букварь бырааһынньыгын аһыгар учуутал У. М. Романова.

Букварбы оҥорбут авторлар М. Е. Охлопкова уонна Д. К. Сивцев туспаларынан аналлаах монтажка олоҕуран I кылаас үйэтин үөрэнээччитэ Лена Романова кэпсиир. Ити кэнниттэн оҕолор буквартан хоһоон этэн, ырыа ыллаан, таабырын таайтаран, остуоруйа кэпсээн, түргэнник ааҕарга, таба суруйарга куоталаһан туохха үөрэммиттэрин, тугу билбиттэрин көрдөрдүлэр. Буквартан үөрэммит «Доҕордоһуу тойуга» диэн ырыаны хоруунан саҕалаан дьоҕус концердарын көрдөрдүлэр. Манна Настя Пестерева, Айта Прокопьева, Гоша Попов, Галя Кузьмина уо. д. а. активнай кыттыыны ыллылар.

Концерт бүтүүтүгэр «Букварь» киирэр уонна оҕолорго туһаайан: «Эһиги миигин ааҕан, хоһооннорбун үөрэтэн, кэпсээннэрим билэн, оһуокайбын суруйар буолан үүскэ үөрэнниҥит». Кинини ыраастык туттун, үчүгэйдик ааҕар буолуҥ. I кылаас бастыҥ үөрэнээччилэрин Люба Поисеевана, Шура Захарованы, Лена Романованы, Дина Далбаеваны уо. д. а. ааттаатылар. Онтон: «Эһиги иннигит эдьиийбэр—Ааҕар кинигэҕэ туттарабын» диир. Онуоха оҕолор: «Биһигини ааҕарга уонна суруйарга үөрэппиккэр баҕа махтаныаҕыҥ» диэн хоһооннон хардардылар. Ол кэнниттэн «Ааҕар кинигэ» киирбитин оҕолор суохтаахтарынан туран үөрэ-көтө көрсөллөр.

Г. КУЗЬМИН.

ДАЛЬНАЙ ВОСТОК —КҮНТЭН КҮН

ЗАРЯҔА ТОК КЭЛЛЭ

Мирнэй (Саха АССР). ССТА. Заря диэн хотугу бөһүөлэккэ Бүлүү ГЭС-тан электрическэй энергия кэллэ. 170 километр уһуннаах үрдүк күүрүүлээх линия түҥкэтэх хайаларынан, бадараннаах маардарынан барар. Пятилетка бүтэһигэр үлэҕэ станция иккис уочарата киирэҕэ. Үрдүк күүрүүлээх линиялар электрическэй тогу Саха сирин арҕаа өттүн саамай уһук бөһүөлэктэригэр уонна сэлиэнньэлэригэр тиэрдиэхтэрэ. Уоннунан дизельнэй электростанциялар, син Заря бөһүөлэгин курдук, үлэттэн туоратыллыахтара.

ТЕХНИКУМ-СОВХОЗ ҮЙЭ АҤАРЫГАР

Уссурийскай (Приморскай кыраай). ССТА. Приморье сирин оҕуруотчуттара Уссурийскайдааҕы техникум-совхоз тэриллибитэ 50 сыла туолуутун үөрүүлээхтик бэлиэтээтилэр. Бу—Дальнай Востоку үөрэҕин кырдьаҕас заведениелэриттэн биирдэстэрэ. Кинини бүтэрэн интиллээ таһаарбыттар билигин бу зона совхоозтарыгар уонна колхоостарыгар бардарыгар кэриэтэ үлэлииллэр.

Үйэ аҥарын устатыгар техникум-совхоз бу баай кырааҕа биэс тыһыынча кэриҥэ үрдүк квалификациялаах специалистары—агрономнары, механиктары, гидромелиоратордары биэрдэ. Билигин манна күнүс уонна киэһэ отделениелэргэ тэхтэм үөрэнэр икки тыһыынчаттан тахса киһи үөрэнэр.

ДАЛЬНАЙ ВОСТОК ХАЛЛААНЫН СУОЛЛАРА

Хабаровскай. ССТА. Дальнай Востокка саҥа авиалиния аһылынна. Кини Хабаровскай кыраайдааҕы балык промышленноһын бодон оройуонун—Советскай Гаваны Владивостогу кытары ситимнээтэ. Бу трасса устатыгар «ЯК-40» самолеттар көтүүтүн саҕалаата.

Дьону таһарга олус табыгастаах, комфортабельнай «ЯК» хотуһ дойду усулуобуйатыгар кордобайатин үчүгэй оттукаа. Камчатканы кини табаһыттар, балыксыттар уонна булчуттар ыраах-ыраах сытар сэлиэнньэлэрин уобалас кинини кытары ситимнээтэ. Туру эргиллээхтик реактивнай массыынын сырылаах Зея сыһына Благовещенскайга түһэр гидроэлектростанциятын тутуутугар, Приамурье комсомолецтарыгар тиийтэлиир.

Дальнай Восток халлаанын суоллара быһыта өх 250 кыах суоллар. Кинилэр уопсай устата 25 тыһыынча километрга тэҥнэһэр. Аасыт сылга гражданскай авиация Дальнай Востоктааҕы управлениета үс мөлүйүөнтэн тахса киһини таста.

Саҥа кирбиилэр бэлиэтэнэллэр

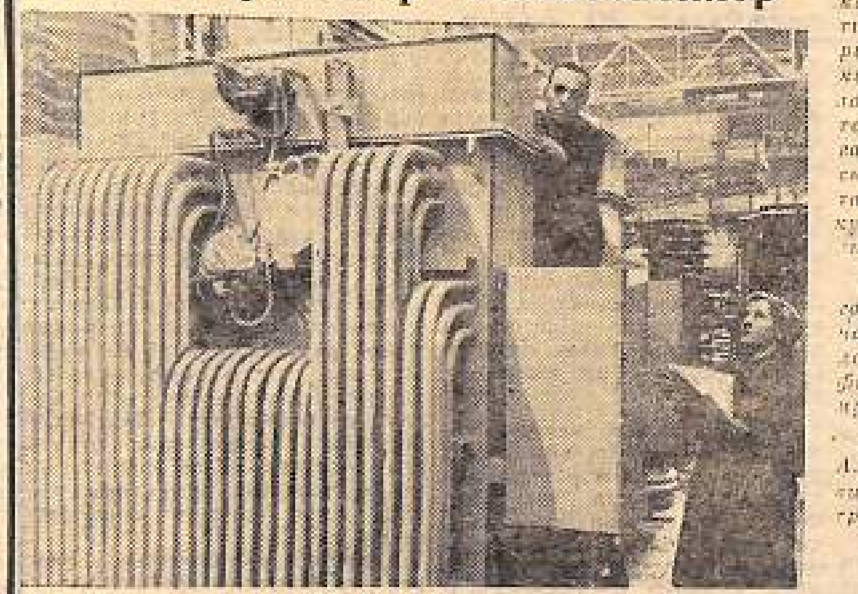

В. В. Куйбышев аатынан Москвадааҕы электрозавод коллективэ тохсус пятилетка быһаарыылаах үһүс сылыгар саҥа кирбиилэри бэлиэтээтэ. Технологияны тупсарыы уонна саҥа техниканы баһылааһын суотугар үлэ оҥорумтуота 1974 сыл бүтэһигэр былааннаммыт таһымын быйыл сэтинньи 7 күнүн көрсө ситэрэргэ быһаарынна.

Тохсунньуга завод сыыҥарыытыгар 220 тыһыынча вольт рабочай күүрүүлээх 63 тыһыынча киловольт-ампер кыахтаах ус фазалаах трансформатордар холбуурдар.

СНИМОККА: холбуйааччылар А. Шурыгин уонна К. Тазарукина подстанцияҕа аналлаах трансформаторы бэлэмнииллэр.

В. КУНОВ фотота.
ССТА фотохрониката.

Ветеринарнай үлэһиттэр сүбэлэһэллэр

Тохсунньу 30 күнүгэр оройуон ветеринарнай үлэһиттэрин производственнай мунньаҕа буолла. Мунньахха ветеринарнай үлэ 1972 сыллааҕы түмүктэрин уонна иннинэн соруктар тустарынан дакылааты оройуоннааҕы ветстанция начальнига Е. Г. Тытыгынаев оҥордо. Дакылаатчыт ветеринарнай үлэһиттэр аасыт сылга балайда үчүгэй түмүгү ситиспиттэрин бэлиэтээтэ. Ол курдук, сыл устата 21 үлэ бэрүгэ ыытыллыахтааҕыттан, 20-тэ ыытыллыбыт, бу аасыт сыллардааҕар үлэ тэрээһиннээхтик барбытын көрдөрөр. Бахсы ветучаастага уонна Хадаар ветучаастага противоэпизоотическай үлэлэр сыллааҕы былааннарын толороннор, оройуоҥҥа бастаатылар.

Дакылаатчыт баар итэҕэстэри кэпсээн ыйда. Кини аасыт сылга сүөһү өлүүтэ элбэҕин уонна билигин да сылдьааннарын, ынах кытараатыһына таһаарылла турарын, эмтиир-сэрэтэр дьаһаллар сатаан ыытыллыбаттарын уо. д. а. тоһоҕолоон бэлиэтээтэ. Иннинэн барыта үлэлэри былааннаан ыытарга, элбэх үлэһиттэри куруһуоктарга хабарга, эмтиир-сэрэтэр дьаһалларын бириэмэтигэр ыларга этэ.

x x x

Мунньах кыттыылаахтара бу курдук эттилэр:

И. М. СТАРОСТИН—Ленин аатынан колхоз Одьулууннааҕы ветучаастагын сэбиэдиссэйэ. Аасыт сылга Одьулуун участагар сайылтан тороҕуу ыйын былаана туолбата, сүөһү өлүүтэ сылтанын тарыста. Ол бириччинэтинэн эмтиир-сэрэтэр дьаһаллар бириэмэтигэр ыытыллыбаттара буолар. Эбии аһылык оҥоһуута кыаллыбат, онно иһит тиийбэт. Ветеринарнай станция өттүттэн сүбэ бэриллибэт. Эмп бириэмэтигэр кэлбэт. Иннинэн баар итэҕэстэри учуоттаан туран, кинилэри туоратарга, бары фермаларга ветеринарнай үлэни күүһүрдэн ыытарга соруктанабыт.

В. Н. СОЛОВЬЕВ—совхоз Кытаанахтааҕы отделениетын ветеринарнай враһа. Аасыт сылга биһиги отделениебытыгар 164 ынах сүөһү, 32 сылгы өллө. Ити кыстыкка бэлэмнэнии үлэ эрдэттэн ыытыллыбатыттан сибээстээх. Холобур, мэчээт сүөһүлэрбит сэтинньи 15 күнүгэр эрэ хотонго киирбит түбэлтэлэрэ эмиэ баллар. Хотонор эргэлэр, уунан чаалыйа тураллар. Иккис бириччинэнэн сүөһү көрөөччүлэр бэйэлэрин туһааннаах үлэлэригэр эппиэтинэһэ суох сыһыаннаһыылара буолар. Ол курдук, кинилэр сүөһүнү 3-4 хонукка аһыппакка туруорар түбэлтэлэрэ тахсыталаабыта, сайыннан ньирэйи мөлтөхтүк көрөллөр-истэллэр. Мин санаабар, бороону иитиитэн илиигэ көһөрүү сыыһа, ньирэйи сайынын көрбүт киһи кыһынын эмиэ көрөрө буоллар ордук эппиэтинэстээх буолуо этэ. Бу итэҕэстэр ветеринарнай үлэһиттэр да, салалта да өттүттэн суолта бэриллибэт буолан тахсыталлар. Маны таһынан специалистары транспорынан хааччыйыы мөлтөҕө үлэни атахтыыр.

С. Г. ПОРТНЯГИНА—оройуоннааҕы ветбаклабораторияҕа сэбиэдиссэйэ. Биһиги лабораториябыт эмиэ хаһаайыстыбаларга кииртэр былааннарга элэбурин оҥорор. Оттон оройуон ветеринарнай үлэһиттэрэ ыйдааҕы, кварталлааҕы былааннарын бириэмэтигэр көрөн ыытан испэттэр, ити лабораторияҕа үлэһиттэригэр мараххаттары үөскэтэр. Ону, эмп бириэмэтигэр киирэн илбэт буоллулар, эмп сорутүгэ гаһар, буорту буолар. Маны таһынан анализка киирэр хаан буорту буолар түбэлтэлэрэ суох буолбатахтар. Иннинэн маннык итэҕэстэр тахсыбаттарыгар баҕарабын.

В. Г. ПОПОВ—Калинин аатынан колхоз Мугудайдааҕы ветучаастагын сэбиэдиссэйэ. Биһиги колхоспутугар сүөһү өлүүтэ кэрүү куһаҕаныттан, эпизотиянаамыһаҕыттан уонна сэрэтэр-эмтиир үлэлэр утумнаахтык барбаттарыттан тарыста. Сүөһүнү куох маччыраныгэ үчүгэйдик кэрүү элбэҕи быһаарар. Ньирэй хара тороҕуттан үчүгэйдик көрдөххө эрэ, үчүгэй сүөһү буола улаатар. Ол биһиэхэ кыаллыбат. Биһиги дьону иитэр-ийэтэр үлэни олус мөлтөхтүк ыытабыт, ол түмүгэр үлэһиттэр биһиэхэ утары усулуобуйаны үүскэтэ туруораллар. Биһиги фермаларбытыгар үлэлиир усулуобуйа суох буолбатах. Эбии аһылык оҥоһуулар, транспорынан хааччыллабыт, куруһуоктары хаһан да айы ыытабыт. Билигин биһиги искусственнай куртах сумаһынын оҥорорго былаанныыбыт, минеральнай аһылык кыайан оҥоһулла илик, ону оҥорон сиэтэргэ соруктанабыт. Баар кыахтары туһанан туран, аасыт сыллааҕы үлэ итэҕэстэрэ хатылымматтарын ньии оҥоһуохпут.

И. С. ЕГОРОВ—Эрилик Эристиин аатынан колхоз Хадаардааҕы бириигэдэтин ветеринарнай враһа. Биһиги бириигэдэбэр аасыт сылга 30-тан тахса сүөһү өллө. Мин санаабар, бороонньору сайылыкка муус устарга таһаарарбыт өллүлэр. Кэлэр өттүгэр бары үлэлэри былаан быһыытынан ыытыахха, участоктар икки ардыларыгар социалистическай куоталаһыыны тэнитиэххэ. Кадрдары олохсутан үлэлэтиэххэ. Холобур, аасыт сылга ветеринарнай станцияҕа үс начальник уларыйда. Ити үлэҕэ үгүс мараххаттары үөскэттэ. Транспорты таба туһанан эмп бириэмэтигэр тиэрдиэххэ. Үлэҕэ дьаргытык сыһыаннаһар ферма үлэһиттэрин материальнай эппиэтинэскэ тардыахха. Хамсааһын өттүгэр баар буолуо.

x x x

Мунньах кыттыылаахтара пятилетка үһүс быһаарыылаах сылыгар үрдэтиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэни биир санаанан ылыннылар.

Эбэһээтэлистибэҕэ, чуолаан, 1973 сыллаах үлэ былааннарын 100 бырыһыан толорорго, үлэни былаан быһыытынан ыытарга, бруцеллеһы оройуон үрдүнэн суох оҥорорго, ынах сүөһү өлүүтүн икки төгүл аччатарга, сүөһү куйуктанан сүтүллүүтүн 5 бырыһыан аччатарга, ветбаклабораторияҕа коллективыгар туруорулубут былааннаах үлэлэр көрүҥнэрин 100 бырыһыан толорорго, эмтиир-сэрэтэр препараттары дэлэтэргэ, саҥа препараттары оҥорууну элбэтэргэ, о. д. а. соруктар туруорулуннулар.

В. ФЕДОРОВ.
биһиги анал. корр.

Уматыгы тоҕо кэмчилиигит?

Михаил Федосеев—Эрилик Эристиин аатынан колхоз кырдьаҕас колхозтааҕа. Эдэр саатыттан илиитин эрчимин колхоз олоҕо тупсарыгар туһугар биэрбитэ. Михаил Егорович колхозка үлэлээбиттэн бэрт элбэҕи билэр, үгүскэ үөрэммэ. Билэр сордоох сухаттан саҕалаан сүүһүнэн гектардаах баайһаҕаны тиэрэ уурар тракторыгар, түөрэ тэлиэттэн түргэн сырыылаах автомашиналарга тиийэ.

Ааы билигин бу техникалар бары Михаил Егорович илиитинэн заправкаланан үлэҕэ таҕсаллар. Кини уматык сиргэ таах тохтуутун таһаарбат туһугар охсуһар, дьэ ол иһин хас биирдии техника кини хараҕын ортотугар заправкаланар.

«Ис кыахтары туһанар, кэмчилиир механизатордар—диир Федосеев бириэдэ мунньаҕар—гараастан таҕсаат да үлэҕэ бараллар, оттон сити ойдообот механизатордар кураанаҕын тотторуталары сүүрдэ сылдьаллар». Михаил Егорович мэлдьи колхоз үчүгэй буоларыгар кыһанар, ыраас сүрэҕинэн бэриниилээхтик үлэлиир буолан механизатордар истиҥ ытыктабылларын ылар.

Оройуон бары заправкалыыр точкалара, эһиги уматык тохтоҕорун-хоторун суох оҥорорго тоҕо ылыстыгыт? Аҕардас таммалааһынтан сылга 1,5 тонна уматык оруосуоттанарын хас биирдии техника үлэһитэ билэр. Онон бензин кураанахха оруосуоттаммытын туһугар бары Михаил Егорович курдук охсуһуҥ, кини холобурун батыһыҥ!

Е. КОЖУРОВ.

Москватааҕы сатира театрыгар «Таблетку под язык» диэн таһа спектакль премьерата буолла. Автор Белоруссия драматурга Андрей Макаенок сэһэтик пьесатын реквием-комедиятын анаар. Кини колхоз олоҕор анаммыт.

Спектаклы театр кылаабынай режиссера РСФСР народнай артыһа В. Плучек туруорда. Художник—С. Стручков.

Снимокка: спектакльтан сцена. Уҥаттан хаҥас диэки: Бабулькин оҕонньор—РСФСР народнай артыһа Т. Д. Папанов, Юрка—артист—А. М. Воеводин, Кренделев—артист В. А. Байков.

М. Строков фотота. ССТА фотохрониката.

Сталинградтааҕы кыайыы 30 сыла

Петр СПИРИДОНОВ

СТАЛИНГРАДКА

иккистээн эргиллии

(Иннин хаһыат 14, 15, 16 №-гэр көр).

КЫАЙЫЫ КҮНЭ

10 чаас сарсыарда, Царицын оборонатыгар өлбүттэргэ, чекистэр пааматынньыктарын аттыгар умайар уот таһыгар венок ууруутугар сырыттыбыт.

11 чаас саҕана автобуска олорон, эмиэ Мамаев курган кэтэх өттүнэн «Родина-Мать» монуменын таһынааҕы площадка тохтоотубут. Киирилиэһиннэн аллара түһэн «Слава» саллатын айаҕар тииһинибитигэр норуот бөҕө халҕаһатын анныан, бары киирилиэһин быыһа суох толору турбуттар. «Слава» саллатын киирэр аанын икки өттүнэн саллааттар кэчигирэстиилэр. Онтон дьон суугунаһа түспүттэригэр көрө түспүппүт, Маршал бастаабыт, кини кэнниттэн альютата уонна биир Армия генерала, обком, горком секретардара, облисполком, горисполком председателлэрэ—бары сиэлайар үлэһиттэр иһэллэр. Биһиги таспатыгар баар генераллары, ветераннары лаҕа түһэн, Маршал чочу кэлэн илии тутуһан дорооболосто уонна горком, обком секретардарыгар билиһиннэрдэ.

Саха сириттэн сылдьар, 45 мм пушкалан ытыыга снайпер, Мамаев курган актыбыан кыттыылааҕа сержант Гаврил Протодьяконов, мин кыайан үксүн Ганя дьаачибин—диэн саҥата тахсайда, собуһуур быһыыһан илиитин ыга тутан турар—эһиги кини туһунан билэҕит, Иван Григорьевич кинигэтигэр сурулубутун курдук, дьэбир, хорсун буойун.

Маршалга ансамбль директора тиийэн кэлэн, саҥалларга этэрин кытта түөртүү колонна буолан мустабыт. Биһиэхин режиссер уонна Падерин Маршалы уҥа өттүгэр туруоралхлар, обком, горком секретардара—хаҥас өттүгэр. Биһиги кэннибитигэр Советскай Союз Геройдара Зайцев, Павлов, кинилэрэ ытары горисполком, облисполком председателлэрэ, онтон кэнники баймаанайдар, сэрии ветераннара.

Аргыый сэлэлин хааман, кирилиэһи өрө таҕсан, үйэ тухары умайар уот таһыгар турар Бочуоттаах караулга тохтуубут. Онтон саала иһигэр киирэн венок уурууттугар Маршал уонна Зайцев венногу туттулар. Саала илии энергэтэр истиэнэттэн 4 м холобурдаах тэйитчи тииһэн тохтоотубут. Оттон Василий Иванович венногу бэйэтэ икки илиитинэн ииниигэр уупан аргыый хааман тииһэн истиэнэҕэ ыйаан баран, баймаанайдыы эргийэн, Зайцевтаах уҥа өттүлэригэр кэлэн тохтоото уонна чиэс биэрэн турда.

Обком секретара Маршалы батыһыннарая харабыллар турар сирдэрин таһыгар кыракый хара хаймыылаах кыһыл сукуна сабыылаах остуолга тиийэн «Бочуоттаах ылдьыттар кинигэлэригэр» илии баттаһыныгар бастаан уруучукатын Василий Ивановичка биэрэр, онтон Зайцев, Павлов баттыыллар, тордүһүнэн Гаврилга уунар. Гаврил чугас баҕабыттан умса көрүйэн туран, «Артиллерист 45 мм пушки, сын якута Протодьяконов Гаврил Дмитриевич» диэн баран илии баттыыр. Бэсиэһиэн уруучуна киэхэ тиксибитигэр илии баттаан, обком секретарыгар туттарабын, оттон кини бэйэтэ илии баттаан кинигэтин сабан кэбиһэр.

Итинтэн массыыналарга олорон пристаньга барбыт.

Теплоходунан Волга устун куораты көрө устан истэхпитинэ киниэхэ уһуллулар. Маршал сэрии эпизодтарын, чаастар ханан турбуттарын сэһэргиир, биһиги массабай сценаҕа уһуллуппубут. Маман кинигэ устуу букатын наахтык бүттэ. Маршал ракетаҕа олорон баран хаалла.

ААТЫРБЫТ ПОЛК БУОЙУННАРА

Сталинград! Бу тыл отут сыл анараа өттүгэр өстөөххө сүллэр этиҥ буолан кыыраһыйбыта. Кыһыл Армия кырыктаах кыргыһыы кэнниттэн өстөөҕү кыайбыта.

1942 сыллаахха Саха сириттэн 21449 киһи фроҥҥа ыҥырыллыбытын Аҕа дойдуну көмүскүүр сэрии историятын чинчийээччилэр бигэргэтэллэр. Балартан сүүһүнэн ааҕыллар сахалар Сталинград оборонатыгар кыргыспыттар. Сибиир хорсун уолаттарыттан сүүмэрдэммит ааттаах дивизия тэриллибиттэн туһунан историческай докумуоннарга ахтыллар. (Д. Избеков «Якутяне в боях за Родину». Якутск, 1966; «Вклад народов Якутии в дело победы (1941—1945)», том 1, составитель кандидат исторических наук Д. Д. Петров. Якутск, 1968).

Сталинград көмүскэлигэр албан аатырбыт 932-с стрелковай полк састаабыгар сүүһүнэн сахалар, ол иһигэр Чурапчы оройуонуттан уонунан ааҕыллар буойуннар кыргыспыттар. 1942 сыллаах күһүөрү Дон өрүһүгэр Үөһээ-Бузиновка туһаайыытынан полк өстөөхтүүн күөн көрсүбүт.

—Биһиги аҕабыт—Дмитрий Петрович Слепцов бэрт эр кэм устатыгар хаана тиийэн кыргыспытын билбэккэ сылдьыбыппыт. Онтон историческай наука кандидата Д. Д. Петров кинигэтиттэн Сталинградка өлбүтүн туһунан аахпыппыт. Ол да буоллар күн бүгүҥҥэ диэри хайа ааттаабыныҕа дуу, куораккы дуу өлбүтүн билбэппит,—диэн ахтар Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо буойун төрөппүт кыыһа Н. Д. Слепцова.

Буойун Д. П. Слепцов бойобуой суола—Поворино—Сталинград туһаайыыта. Манан аатырбыт 932-с стрелковай полк алтыныы иккис аҥарыгар диэри 1942 сыллаахха кыргыспыт. Бу хааннаах хапсыһыыга геройдуу охсуспуттарын иһин «Сталинград оборонатын иһин» медалынан наҕараадаламмыттар. Аҕардас Чурапчы оройуонуттан 22 буойун аата суруллубут. Балар ортолоругар кимнээх бааллары историческай наука кандидата Д. Д. Петров кинигэтиттэн билиэххитин сөп.

Хорсуттар өлүүлэринэн тыыннаахтык толук уурбуттар бу бааллар: Барашков Федор Павлович, Протодьяконов Гаврил Васильевич, Слепцов Михаил Ильичтьевич, Сыромятников Дмитрий Петрович (бары уруккү Бахсы уонна Алаҕар нэһилиэктэриттэн), Кириллин Михаил Михайлович (Хоптоҕо), Макаров Илья Николаевич (Чакыр) уо.д.а.

Бу кимнээ кинигэҕэ баһырбыттар: Барашков Дмитрий Петрович (Бахсы), Владимиров Егор Данилович, Старостин Федор Федорович (Одьулуун), Макаров Дмитрий Макарович (Сылан), Макаров Трофим Николаевич, Ядрихинскай Константин Григорьевич (Чурапчы сэлиэнньэтэ), Осипов Сергей Егорович, Петров Василий Константинович (Хадаар), Платонов Владимир Саввич (Хоптоҕо), Платонов Никита Гаврильевич (Болтоҥо), Попов Леонтий Павлович (Мугудай), Сергеев Николай Антонович (Соловьев) уо.д.а.

Оройуон нэһилиэктэригэр сыадьан хайыталастахха, буойуннар ааттара-суоллара историческай докумуоннарга сыыһа-халты суруллубутун аймах-билэ дьонноро чуолкайдыыллар. Үгүстэн аҕыйах холобур: 932-с стрелковай полк саллаата Барашков Прокопий Спиридонович (Бахсы) 1942 сыл атырдьах 24 күнүгэр өлбүтүн туһунан Д. Петров кинигэтигэр ахтыллар. Дьиҥэ, Прокопий Спиридонович төрөөбүт нэһилиэгэр олорор, үлэлиир. Догдонов Михаил Петрович (Болтоҥо) докумуоннарга аата «Максим» дэммит.

Аатырбыт 932-с стрелковай полк састаабыгар үгүс сахалар оҕолоругар Чурапчы уолаттара сулууспалаабыттарын билигин ыччакка сиһилии кэпсиир сыаллаах, «Сталинград оборонатын иһин» медаллаах буойуттар—тыыннаахтар ахтыыларын, оттон өлбүттэр докумуоннарын, фроҥҥа ыыппыт суруктарын булан кинилэр ааттарын үйэтитэр иннитэн олохтоох музей стендэлэригэр «Кинилэр Сталинграды көмүскээбиттэрэ» диэн тэмалаах матырыйааллары хомуйуохха сөп этэ. Түмүктээн эттэххэ, Сталинграды өстөөхтөн геройдуу көмүскээбиттэр бойобуой суоллара уонна албан ааттара хаһан да умнуллуо суохтара!

Д. ГАВРИЛЬЕВ.

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН

Дулҕаны быһыахха, сири кэҥэтиэххэ

Субурууускай аатынан совхоз Кытаанахтааҕы отделениетын 2 №-даах бириигэдэтигэр икки сыллааҕыта Баайаҕа үрэҕин салаалерын дулҕаларын быстаран, 250 гектардаах ходуһа оҥоһуллубута. Кэлин бу салгаммата. Билигин да оҥоһуллуох сиэнтээх 23 км уһуннаах, Баайаҕа үрэҕэ дулҕаннан адаарыйан турар. Аасыыт күһүн кураан буолан, дулҕата хопуута олорон хаалан, быстарарга салмай таһаастаах кэм буолан турар. Өскөтүн бу үрэх дулҕатын быстарар буоллар, Арылаах бириигэдэтэ оттуур сирэ кэҥээн бэйэтин көрүнэр ылахтаныах этэ. Маны учуоттаан турап, Баайаҕа үрэҕин туһаҕа таһаарыыны тэрээһиннээхтик ыытыахха.

Е. СЫРОМЯТНИКОВ.

ЭДЭР СПЕЦИАЛИСТ

Культура Хатылытааҕы дьиэтигэр аасыыт субуотаҕа «Бальнай үҥкүү» биэчэрэ ыытыллыбыта. Биэчэри худрук Александра Попова тэрийэн ыытта. Отделение уолаттара уонна кыргыттара, учууталлар уонна баҕалаахтар «Фигурнай вальс», «И ха-ха», «Саха бальнай үҥкүүтэ» диэннэргэ үөрэммиттэр. Бастыҥ пааралары Катя Соловьева уонна Петя Соловьев кэттилэр.

Александра Попова Якутскайдааҕы культурнай-сырдатар училище хореографическай отделениетын аасыыт сылга бүтэрбитэ. Билигин дипломнай үлэни көмүскээри концерт бэлэмниир. Өрүс илин энгэринээҕи оройуоннар уус-уран самодеятельностарын зонатааҕы көрүүгэ бэйэтин оройуонун үҥкүүһүттэрин салайбыта уонна бастакы степеннээх дипломунан наҕараадаламмыта. Хореограф оҕолор кордоһууларынан үөрэнээччилэри уонна каникулларыгар сылдьар культурнай-сырдатар училище студенткаларын үҥкүүгэ үөрэтэрин эмиэ көрүөххэ сөп.

Эдэр специалист общественнай үлэҕэ активнайдык кыттар. Александра Попова нэһилиэк Советын депутата, агитзона агитатора.

А. БОЙТУНОВ.

ЧАҔЫЛЫЧЧЫ УМАЙДЫНАР

Аасыыт сылларга Бахсы нэһилиэгэр олорор сирдэриһэн агитационнай үлэ баланда тэрээһиннээхтик ыытыллар буолара. Онно араас лекциялар, бэсэдэлэр, бопуруостарга эппиэттэһии киэһэлэрэ ыытыллаллара, кулуохтаһыылар буолуталыыллара. Иһуоха учуутал Т. Н. Хомутова салайааччылаах «Тэлон» агитзона мэлдьи бастыыра.

Ол эрээри бу агитзонаҕа аасыыт күһүн Ф. И. Гоголев салайааччынан анаммыта. Кини маннан эмкэ барбыта. Онтон кэлин сонтоох киһи кэстүмүнэ бу агитзона 4 ый устата үлэлээбэтэ. Мантан да ураты агитзоналар үлэлэрэ мөлтөх. Онон нэһилиэк туһаайыылаах салайааччылара маныаха сонтоох дьаһалы ылалларыгар баҕарабыт.

С. ФЕДОРОВ.

Редактор Н. П. СИДОРОВ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—9-12-85, отделлар—9-14-85, упсай—9-15-85.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и райсовета депутатов трудящихся Якутской АССР.